

Kohti marjakesää 2025

30.5.2025

Perinteisesti jo touko-kesäkuussa ennakoidaan tulevan kesän marjasatonäkymiä. Toukokuun alku on ollut koleaa ja kuivaa. Äitienpäivän tienoilla Seinäjoen Ylistaron Pelmaalla maanpinnassa oli noin 10 miinusasteen pakkasia. Viikonloppuna 24. – 25.5. havaittiin alimman maalämpötilan olleen Pelmaalla -3,2 astetta yöaikana.

Paikalliset hallat voivat olla haitaksi kehittyvälle mustikkasadolle. Toisaalta kova tuuli voi vaikeuttaa pölyttäjien lentoa. Jatkossa mustikan kannalta kovia helteitä ei saisi sattua kesän mittaan. Lempeät kesäsateet ovat mustikalle eduksi. Ilmastonmuutoksen myötä lumettomien pakkastalvien on arvioitu haittaavan mustikan kasvustoja.

Myös pölyttäjien määrät vaikuttavat eri kasvien satotasoihin. Jos kukinta-ajalle osuu kylmä jakso, se voi vähentää pölyttäjien lentämistä ja alentaa satomääriä. Hyönteiskannoissa on vuosittain myös suuria määrällisiä vaihteluita. Mustikan kukka houkuttelee monenlaisia hyönteisiä, mutta tärkeimpänä pölyttäjähyönteisenä pidetään kontukimalaista. Suomessa onkin tavattu yhteensä 38 eri kimalaislajia. Lisäksi tarhamehiläisissä on suurta pölytyspotentiaalia mustikantuotannolle, sillä mustikka tuottaa runsaasti mettä ja on hyvä siitepölyn lähde.

Avointa dataa voidaan hyödyntää mustikkatutkimuksessa

Useat tutkimuslaitokset ja virastot Suomessa sekä ulkomailla julkaisevat keräämiään aineistoja laajasti. Avoin data on digitaalisessa muodossa olevaa koneluettavaa tietoa, joka on lisensoitu avoimella lisenssillä. Näin ollen data on vapaasti käytettävissä lisenssin osoittamalla tavalla.Avoindata.fi-verkkopalvelusta löytyy esimerkiksi avoimia ja kaikkien hyödynnettävissä olevaa tietoaineistoja.

Osassa tutkimusorganisaatioissa kenttätyöntekijöiden määrä on vähentynyt ajan mittaan tutkimusrahoituksen pienentyessä. Julkisten toimijoiden ohella avointa dataa voidaan kerätä kansalaisten avulla. Kansalaistiede tarkoittaa sitä, että vapaaehtoiset ihmiset tarkkailevat esimerkiksi luontoa tarkkojen ohjeiden mukaan, keräävät havaintonsa ylös ja ilmoittavat ne eteenpäin. Kansalaistieteen avulla saadaan vahvistettua yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja madallettua siiloja tutkimusprosessin aikana. Esimerkiksi kimalaiskantoja on seurattu Suomen ympäristökeskuksen PÖLYHYÖTY-hankkeessa aiemmin usean vuoden aikana.

Oulun seudulla lämmin elokuu on pidentänyt mustikan poimintakautta

Seinäjoen ammattikorkeakoulu selvitti muutama vuosi sitten Ilmatieteen laitoksen avoimien sääaineistojen sekä Ruokaviraston ja edeltäjiensä avoimien mustikkasatotilastojen avulla säiden ja satojen välisiä riippuvuuksia. (Päällysaho & Lauhanen 2020).

Lumen paksuus ei selittänyt kauppaan tulleita marjamääriä missään tapauksessa, vaikkakin vähälumisten talvien on ennakoitu johtavan erityisesti mustikanversojen paleltumisiin ja sitä kautta mustikkamääriin alentavasti.

Mustikan kauppaan tulomäärille ei löytynyt selittäviä säätekijöitä valtakunnan tasolla. Sen sijaan Oulun alueella keskimääräistä lämpimämpi elokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Satokauden voidaan olettaa pidentyvän, eikä yöpakkasia vielä välttämättä ole.

Lapissa puolestaan lämmin toukokuu lisäsi mustikan kauppaan tulomääriä. Lämmin kevät on yleensä hallaton. Muilla alueilla ei riippuvuuksia havaittu. Tulokset pätevät tutkimuksen laskentaoletuksilla ja sovelletuilla avoimilla aineistoilla. Tulokset eivät ota huomioon aluetason sääpoikkeamia tai pölyttäjämääriä, ja laskelmat laadittiin ilman metsikkötunnuksia.

Metsien harvennushakkuut mustikalle eduksi

Kauppaan tuleviin marjamääriin vaikuttavat marjasadot ja kansalaisten poiminta-aktiivisuus. Satoihin taas vaikuttavat metsän puulajisuhteet, varjostus ja metsänhoito. Mustikka marjoo harvennetuissa kangasmaiden männiköissä ja kuusikoissa tuottaen satoa 10 – 25 kg/ha/v. Mustikka tarvitsee valoa ja harvennettuja metsiä marjoakseen. Mustikat eivät marjo hoitamattomissa ryteiköissä.

Kokonaisuudessa pitää jatkossa huolella eritellä mustikan kasvipeitteisyys, mustikkasadon kokonaismäärät sekä talteen kerätyt marjamäärät. Lopulta metsämarjoista kerätään arviolta vain 5 – 10 prosenttia talteen.

Mustikkakasvustoa Ylistarossa 25.5.25 (kuva: Risto Lauhanen).

Ruokavirasto tutkii marjasatoja

Ruokaviraston Marsi-tutkimuksen mukaan vuoden 2024 mustikkasato oli hyvä, mutta aluetason vaihtelut olivat suuria. Vuonna 2024 mustikkaa tuli kauppaan vain 1,2 miljoonaa kiloa. Tulos selittyy ulkomaisten

poimijoiden alhaisella määrällä. Vuonna 2022 mustikkaa tuli kauppaan 9,4 miljoonaa kiloa ja vuonna 2023 määrä oli 4,0 miljoonaa kiloa.

Määrien vähentyessä poimijoiden saamat kilohinnat nousevat vapaassa markkinataloudessa. Lisäksi viime vuonna mustikkaa tuotiin varsinkin Ruotsista. Mielenkiintoinen Ruokaviraston tutkimuksen tulos oli sekin, ettei luomumarjoista makseta sen suuremmin lisähintaa.

Ulkomaisia poimijoita oli tavanomaista vähemmän vuonna 2024

Ulkomaalaiset ovat poimineet metsämarjoistamme noin 90 % vuosina 2022 – 2023. Viime vuonna ulkomaiset poimijat keräsivät vain 36 % kauppaan tulleista marjoista. Ala on kohdannut negatiivista, valtakunnallista uutisointia ulkomaisen työvoiman osittaisen huonon kohtelun takia. Lisäksi keskustelu on ollut vilkasta liittyen marjanpoimijoiden asemointiin itsenäisinä riskiä ottavina turisteina sekä työaikasäädöksiä noudattavina marjayritysten työntekijöinä. Tätä taustaa vasten kirjoittajien kesän 2024 ennuste realisoitui käytännössä ja Ruokaviraston (2025) tutkimuksessa.

Saadaanko kesällä 2025 metsämarjoja poimittua riittävästi Suomen metsistä kotimaan teollisuuden tarpeisiin? Joka tapauksessa toivotaan hyvää marjakesää 2025 ja riittävästi ulkomaisia poimijoita mustikan ja muidenkin metsämarjojen talteen saannin turvaamiseksi.

MMTRisto Lauhanen
SEAMK

FT Seliina Päällysaho
SEAMK

FT Kari Laasasenaho
SEAMK

MMT Risto Lauhanen on mm. luonnontuotealan asiantuntija SEAMKissa, vapaa-ajan marjastaja sekä metsien monikäytön vs. yliassistentti Joensuun yliopistossa 1990. FT Seliina Päällysaho työskentelee SEAMKissa tutkimuspäällikkönä ja on mm. avoimen TKI:n asiantuntija. FT Kari Laasasenaho kartoittaa alkaako metsitetyille suonpohjille ilmestyä metsämarjoja.

Lähteet

Lauhanen, R. , Päällysaho, S. & Laasasenaho, K. (2024). Mustikkaa tuli, mutta poimijoita ei. @SEAMK Verkkolehti 8.8.2024.
https://lehti.app-staging.seamk.hion.dev/verkkolehti/2024/mustikkaa-tuli-mutta-poimijoita-ei/

Miina, J., Turtiainen, M., Salo, K., Hotanen, J.-P. & Pukkala, T. (2015). Mustikka- ja puolukkasatojen mallitus ja huomioiminen metsien käsittelyssä. Teoksessa: K. Salo (toim.). Metsä: Monikäyttö ja ekosysteemipalvelut.

[Verkkojulkaisu]. Helsinki: Luonnonvarakeskus (Luke), 143 – 145. [Viitattu 28.5.2024]. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-123-5.

Päällysaho, S. & Lauhanen, R. (2020). Tapaustutkimus avoimen datan käytöstä marjasatojen ennustamisessa. Teoksessa: S. Päällysaho, P. Junell, J. Latvanen, S. Saarikoski & S. Uusimäki (toim.) Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020: Osaamista strategian vahvuusaloilla. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 33, 413 – 421. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/355826/Paallysaho_Lauhanen_SeAMK_A33.pdf?sequence=1

Ruokavirasto. (2025). Marsi 2024. Luonnonmarjojen ja -sienten kauppaantulomäärät vuonna 2024. Kantar Agri Oy. https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tuet/elintarvikkeet/marsi-raportit/marsi-2024-raportti.pdf